

2. Holman D. «Anti-Money Laundering Regulation of Cryptocurrency: U.S. and Global Approaches» [Електронний ресурс] / D. Holman, S. Barbara // Allen & Overy LLP. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.allenoverly.com/publications/en-gb/Documents/AML18_AllenOvery.pdf.
3. Stark J. R. 3 Critical Events For Cryptocurrency Exchanges: Part 2 [Електронний ресурс] / J. R. Stark, D. Fontaine // Law 360. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.johnreedstark.com/wp-content/uploads/sites/180/2018/03/Part-23-Critical-Events-For-Cryptocurrency-Exchanges-Part-2-Law360.pdf>.

УДК 330.341.1

Зайцев Юрій Кузьмич

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Москаленко Олександра Миколаївна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економічної теорії
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

КРИПТОВАЛЮТИ: КРИЗА ДОВІРИ ДО СУЧАСНОЇ ГРОШОВОЇ СИСТЕМИ ЧИ ОБ'ЄКТИВНА ПОТРЕБА ТА ФОРМА ЇЇ РОЗВИТКУ?⁶

Становлення та розвиток глобалізованого суспільства в умовах розгортання вимог четвертої промислової революції щодо принципів та форм функціонування усіх складових економічного життя на планеті актуалізує потребу та проблему пошуку найбільш ефективних інструментів забезпечення сталих і взаємовигідних зв'язків величезної кількості атомізованих суб'єктів господарювання, визначення результатів їх економічної діяльності, підтримання прогнозованої стабільності в оцінці реальних витрат на виробництво продукту і наявних доходів, які можуть бути використані у власних інтересах людини, бізнесу, країни тощо.

Серед таких інструментів, інституціональних форм сучасної ринкової економіки, важливу, можна навіть сказати ключову, роль відіграють гроші, грошова система, яка за умов глобалізації, тобто тотальної та суцільної безпосередньої взаємозалежності усіх сфер і суб'єктів економічного життя, повинна виступати здоровою кровоносною системою забезпечення якісного функціонування та розвитку економічного організму планети. Тому стійкість грошової системи, національних валют по відношенню до тимчасових, кон'юктурних, або кризових ендегенних та екзогенних порушень рівноваги у господарських системах ринкового типу завжди була в центрі уваги вчених, політиків і простих пересічних громадян.

Уразливість класичних форм грошей, навіть епохи золотого стандарту, щодо економічних, політичних, військових потрясінь, зазначали економісти-теоретики, фінансисти, політики усіх часів і народів. Власне, навіть ім'я однієї з провідних соціальних наук – політичній економії – було надано у процесі пошуку відповіді на питання – як стабілізувати грошову одиницю у Франції та як збільшити кількість цих одиниць в інтересах короля та держави? До речі, класик політичної економії, всесвітньо відомий учений К. Маркс,

⁶ Публікація містить результати досліджень, проведених за грантом Президента України за конкурсним проектом Ф75/28603.

аналізуючи природу та суперечливий процес становлення грошей, грошової системи, наводив такий прозаїчний факт: у середині XIX ст., в епоху золотого стандарту, в Європі щорічно вимивалося з обороту 19 млн. фунтів стерлінгів за рахунок їх банального стирання, ще більше грошей тезаврувалося. Що вже говорити про епоху функціонування паперових грошей, на обсяги, умови та динаміку обороту яких безпосередньо впливають не лише економічні цикли, отже інфляція тощо, але й політичні інтереси у діяльності урядів, колосальні бюрократичні обмеження, неадекватне об'єктивним потребам економічного та соціального розвитку суб'єктивне мислення можновладців і акул біржі та фінансового ринку тощо. Усе згадане вище, безперечно, значно підвищує, і вже значний час, уразливість національних грошових систем, грошової системи глобалізованого господарства.

Подвійні стандарти у поведінці та неадекватне мислення політиків в корумпованих політичних та економічних системах (як приклад можна згадати сучасну Україну, у якій верстат, що друкує “знаки вартості” періодично перегрівається, а політики, навіть згідно зі своїми деклараціями, тримають гроші у банці а не в банку) безперечно посилюють уразливість консервативної грошової системи. Уряди та фінансисти маніпулюють депозитами, ставками, цінами, не забезпечуючи реальної економічної основи стабілізації грошей. Офшори, нелегальні трати, що знекровлюють, як економіку, так і грошову систему за рахунок запозичень на тлі постійного безупинного вивозу активів в офшори тощо, потужно підривають довіру до класичних форм грошей та фінансово-кредитних відносин, роблять їх непрогнозованими, отже нерегульованими, породжують ситуації невизначеності, невпевненості та хаосу у валютній сфері, таким чином створюють передумови переходу до цифрових грошей.

Однак і цифрові гроші, до появи криптовалют, не забезпечили повноцінного виходу з кризи невизначеності, нестійкості у функціонуванні грошової системи, хоча й зняли певну напругу в її функціонуванні. На думку Адама Грінфілда (“Радикальные технологии: устройство повседневной жизни». 2018.), «Критична уразливість усіх схем із цифровими валютами до появи біткойну була пов'язана з тим, що учасники транзакції повинні були довіритися інституту-посереднику, якому вони доручали вести реєстр та оновлювати його кожного разу, коли кошти переміщалися у мережі. Інститут-посередник – “монетний двір” (mint) на жаргоні фінтеху – був єдиним арбітром, який судив про правомірність транзакції”. Це, на думку цитованого автора, як, на наш погляд, і на думку творців біткойна, “була надзвичайно гнітюча особливість”, оскільки “монетний двір мав доступ до величезної кількості інформації, що стосувалася ідентичності сторін контракту та пат тернів, їх взаємодії одне з одним”, і тому, за певних умов, “отримував можливість зробити так, щоби деякі транзакції не проходили зовсім, за будь якими причинами, які прийдуть йому в голову” [1, с. 167]. До того ж, стверджує А. Грінфілд, “Єдиний централізований реєстр, у який записується кожна транзакція, створює як серйозну технічну уразливість, так і нездоланно привабливий інструмент для зловживань: якщо він з якоїсь причини буде зіпсований, це призведе до відмови усієї мережі обміну” [1, с. 168].

Таке значне за обсягом посилення на авторитетного вченого ми навели з декількох причин: *по-перше*, бажаючи підкреслити, що, на думку багатьох сучасних дослідників, власне потреба у криптоактивах і криптовалютах виникає не лише внаслідок необхідності забезпечення більш динамічного, раціонального та ефективного руху активів, а отже й грошових активів, але й унаслідок зростання потреби у більш високому рівні свободи та оперативності володіння, розпорядження і користування власними активами з боку атомізованих суб'єктів економічного життя у полі національних та глобалізованої економічних систем; *по-друге*, бажаючи звернути увагу на те, що вже від початку появи тенденції до становлення нових форм криптоактивів і криптовалют виникає та зростає прагнення держави, чиновників і політиків не допустити формування такого нового поля свободи суб'єктів

господарювання, членів суспільства, бажання взяти ці процеси під свій централізований контроль, насамперед у власних “корпоративних” інтересах, очолити їх, зарегулювати таким чином, щоби без зайвих зусиль мати з цього зиск, як для бюджету, так і для забезпечення власного інтересу. Водночас, такий підхід дозволяє можновладцям не витратити зайвих зусиль, у тому разі й інтелектуальних, для розробки інноваційних технологій регулювання руху криптоактивів і криптовалют на засадах узгодження інтересів усіх суб’єктів економічного та суспільного життя. Про реальність такого бажання свідчать проекти законів України про обіг криптоактивів, підготовлених окремими депутатами та депутатськими групами Верховної Ради України. У цих проектах домінують положення про контроль, регулювання, оподаткування з боку держави операцій із криптоактивами та криптовалютами, однак напрочуд мало йдеться про реальну оцінку значення цих якісно нових форм обігу для динамізації суспільного виробництва, обміну та розподілу, про їх роль у зростанні рівня соціальної справедливості в розподілі та повноцінному використанні доходів, отриманих безпосередніми суб’єктами господарювання, про реальну допомогу з боку держави щодо подальшого розвитку цієї паралельної системи руху активів і грошей в інтересах самої держави та її громадян.

Звичайно, не варто славословити щодо розгортання такої ще незвичної для більшості громадян нової інституціональної форми функціонування активів і грошей як криптоактиви та криптовалюти, хоча би тому, що сьогодні існує ще багато запитань стосовно їх природи, умов походження, принципів функціонування, проблем забезпечення стійкості та відповідності реальним потребам економічного життя тощо. Адже, навіть цитований вже нами активний прихильник розвитку системи криптоактивів і криптовалют Адам Грінфілд, відстоюючи ідеї Сатосі Накамото, водночас говорить про таємницю та утаємниченість процесу вибухової хвилі виникнення цієї системи. “Більшості з нас, зазначає дослідник, важко зрозуміти, як ці ідеї пов’язані одна з одною або до чого вони відсилають, не говорячи вже про те, щоби зрозуміти, як ланцюжок підписів може стати монетою. Звідси концептуальний туман, що оточує тему біткойну, і збентежений або апологетичний тон, у якому про нього говорять” [1, с. 162].

Дійсно, і сьогодні складно відповісти на питання: хто батько (або батьки) нової системи; хто, як і за якими принципами може сіпати за мотузки процесу функціонування криптовалюти; чи є прямий зв’язок коливань їх курсу з інфляцією, темпами економічного розвитку національних економік, із глобалізаційними процесами тощо. Дати відповіді на ці питання складно, а часом, просто поки що не можливо. Адже функціонування та сталість криптовалюти у значній мірі базується на їх незалежності, недоступності для суб’єктивного впливу державного регулятора, що, до речі, робить до певної міри зрозумілою тривогу владних структур щодо такої незалежності, хоча й не позбавляє від тривоги щодо можливості створення механізмів зарегульованості процесу розгортання поля вживання криптовалюти, внаслідок чого буде практично “вимита”, знищена сама ідея створення оптимальної, з позицій урахування та узгодження інтересів насамперед бізнесу, більшості суб’єктів господарювання, валютної системи забезпечення, як накопичень капіталу, так і взаєморозрахунків без низки посередників і бюрократів.

Водночас, однією з переваг (особливостей) традиційної грошової системи є не тільки відносна простота виведення та збереження активів в офшорах, у формі інвестицій в економіку інших країн, але й досить високий рівень можливості, звичайно при бажанні та наполегливості національних і наднаціональних інституцій, віднайти і сховані в офшорах фінансово-грошові активи корумпованих суб’єктів економічного життя. На наш погляд, принципи функціонування криптоактивів і криптовалюти практично унеможливають розв’язання цього позитивного в цілому завдання.

Отже, узагальнюючи висловлені вище міркування можна зробити висновок: будь-яка нова інституціональна форма, що націлена на забезпечення якісного стрибка в економічному, соціальному, технологічному, політичному розвитку на тому чи іншому історичному етапі розвитку економічної системи та суспільства, виникає внаслідок сформованої потреби в її появі та є формою знання суперечностей, які доходять вже до рівня конфлікту. Із цих позицій можна розглядати появу цифрових форм грошей, а, згодом, і криптоактивів, криптовалюти як відповідь на існуючу об'єктивну потребу забезпечення нових форм фінансово-кредитних відносин між атомізованими суб'єктами господарювання, позбавлених надмірної опіки з боку держави, надмірних витрат часу на проведення тих чи інших операцій суб'єктами цих відносин, надмірних ризиків пов'язаних із рухом традиційних форм активів і грошей тощо. Як і кожна нова інституційна форма, криптоактиви та криптовалюти знаходяться лише у початковій стадії свого зародження, становлення та розвитку, отже, по-перше, ще не перетворилися у системне, тим паче, у домінуюче явище і, по-друге, розпочавши процес зняття одних форм суперечностей у функціонуванні фінансово-грошових активів, вони, безперечно, можуть породжувати і породжують цілу низку нових суперечностей, зняття яких можливе тільки за умови знаходження “золотого перерізу” у системі та формах узгодження інтересів суб'єктів економічного життя на мікрорівні, на національному та глобальному рівнях. Отже, одним із найважливіших завдань етапу становлення нової системи і форм руху криптоактивів і криптовалюти є не їх заперечення, не затискування їх у прокрустове ложе законодавчих актів, указів і обмежень, зняття “концептуального туману” з метою поглибленого системного дослідження явища, яке вже існує, з метою перетворення його на суспільне благо для всіх.

Література

1. *Гринфилд, Адам*. Радикальные технологии: устройство повседневной жизни / Адам Гринфилд: пер. с англ. И. Кушнareвой — М.: Издательский дом «Дело» РАНХиГС, 2018. — 424 с.

УДК 336.71

Іванова Тетяна Георгіївна

кандидат економічних наук, доцент,
докторант кафедри банківської справи,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»,
t_ivanova_03@ukr.net

ОСОБЛИВОСТІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

Тези присвячені аналізу особливостей цифрової трансформації банківського сектора України. Визначено завдання, що постають перед банківською системою України при функціонуванні цифрової економіки. Виявлено глобальні тренди які сприяли цифровій трансформації банківських установ. З'ясовано перешкоди щодо впровадження цифрової трансформації банківського сектора України.

Сучасною тенденцією економічного розвитку країн світу є глобалізація всіх процесів, що сприяє появі нових бізнес-моделей та зміні основних сфер життєдіяльності. Подальше проникнення цифрових технологій в банківський сектор є однією з характерних особливостей сучасного глобального світу. Сучасний етап розвитку як світової, так і української банківської системи, нерозривно пов'язаний з здійсненням цифрової трансформації процесів